גבסנית ערבית Gypsophyla arabica – פורחת במדבר, בספר ובמישור החוף (יוני 2017)

כתב: **גדי פולק**

גבסנית ערבית *Gypsophyla arabica* (ציפורניים) היא עשב רב-שנתי קרח שגובהו לרוב 60-50 ס"מ (לעתים מגיע עד 80 ס"מ). מהבסיס המעוצה של הצמח עולים ענפים דקים מאד ומסועפים במערך של זיג-זג. העלים נגדיים, סרגליים, מכחילים, אורכם 5-1 ס"מ ורוחבם כ- 1 מ"מ. העלים בבסיס הצמח גדולים מהעלים העליונים. התפרחות מסועפות מאד, מבודרת ודו-בדיות.

גבסנית ערבית – ענפים עליונים מסועפים עם תפרחות.
מימין – צילמה: ערגה אלוני ©; משמאל – צילם: גברי שיאון ©
להגדלה – לחצו על התמונות

הפרחים מרובים ונישאים על עוקץ שאורכו 2.5 ס"מ, מלווים בחפה זעיר. הגביע פעמוני, אורכו 5-2.5 מ"מ מחולק עד מרכזו. מספר עלי הכותרת 5, אורכם 8-6 מ"מ, צבעם לבן, אך לעתים צבעם סגול בהיר מאד. אורך הכותרת כפול מאורך הגביע. בפרח 10 אבקנים חופשיים; השחלה בעלת 4 מגורות ובכל אחת מהן ביצית אחת. הפרי הלקט שאורכו בקירוב כאורך הגביע ובו 4 זרעים שגודלם 1.5-1 מ"מ ופני השטח שלהם מקומטים.
עונת הפריחה העיקרית היא באביב ובקיץ המוקדם, אך עשויה להימשך לאורך כל חודשי הקיץ.

גבסנית ערבית
מימין – פרח בהגדלה. צילם: עוז גולן ©; משמאל – פרח ופירות. צילם: ישי שמידוב ©
להגדלה – לחצו על התמונות

גבסנית ערבית גדלה בארץ באזורים צחיחים למחצה וצחיחים – ברצועת צומח הספר הים-תיכוני, בנגב, בבקעה, בערבה ובמישור החוף. בית הגידול האופייני הוא ערבות יובשניות בחבל הים תיכוני וברצועת הספר, במיוחד בגבעות של סלעי קירטון, במדרונות ובערוצים במדבר וכן בגבעות כורכר פריך, בעיקר בדרום מישור החוף.
התפוצה העולמית משתרעת מהאזורים היובשניים של ארץ ישראל מזרחה וצפונה אל ירדן, סוריה ולבנון, דרום טורקיה, מערב עירק וצפון חצי האי ערב.

בסוג **גבסנית** 126 מינים. הסוגים הקרובים לו שבהם מינים המיוצגים בצמחיית ישראל הם **עוגנן** (*Ankyropetalum gypsophyloides*) ו**עוגנן נימי** (*Bolanthus hirsutus*) ו**בולנתוס** (*Bolanthus filicaulis*) **בולנתוס שעיר דק-גבעול**. בארץ גדלים בספר ובמדבר שני מינים נוספים של **גבסנית**, שניהם חד-שנתיים: **גבסנית שעירה** ו**גבסנית דביקה**. בתרבות מגדלים בארץ לנוי ולקישוט זרי פרחים את המין **גבסנית מכבדית** *G. paniculata*, שמוצאו מאירופה.

תמציות מים של צמחי **גבסנית ערבית** שנאספו בנגב, נמצאו יעילות בתרביות מעבדה כנגד שני סוגים של תאים ממאירים של מלנומה. כמו כן נמצא שתמציות אלה מעכבות גידול של זחלי יתושים גורמי מלריה. במחקר נוסף בירדן מוצו וזוהו בתמציות שורשים חומרים המכונים "Gypsine" מקבוצת הציקלופפטידים.

ספרות עיקרית:

שמידע א 2005 לקסיקון מפה – צמחי ישראל. הוצאת מפה.

Barkoudah YI 1962 Revision of *Gypsophila*, *Bolanthus*, Ankyropetalum and Phryna. Wentia 9: 1-203.

Sathiyamoorthy P Lugasi-Evgi H Schlesinger P Kedar I et al. 1999 Screening for Cytotoxic and Antimalarial Activities in Desert Plants of the Negev and Bedouin Market Plant Products Pharmaceutical Biology Vol. 37 Iss 3.

Sathiyamoorthy P Lugasi-Evgi H Van-Damme P Abu-Rabia A et al. 1997 Larvicidal Activity in Desert Plants of the Negev and Bedouin Market Plant Products/ International Journal of Pharmacognosy 35: 265-273 | Published online: 29 Sep 2008.

Zohary M 1966 Flora Palaestina. Vol. 1 , Israel Academy of Sciences, Jerusalem.

כל הזכויות שמורות ל"כלנית" ©

ציטוט: פולק ג 2017 גבסנית ערבית Gypsophyla arabica – פורחת במדבר, בספר ובמישור החוף (יוני 2017), פורחי החודש, כתב-עת "כלנית" מספר 4.
https://www.kalanit.org.il/gypsophyla-arabica